

بسم الله الرحمن الرحيم

رویکرد پایگاههای اطلاع رسانی غرب درباره موعود شیعه

زهیر دهقانی آرانی

(zdarani@yahoo.com)

چکیده

فضای مجازی (اینترنت) یکی از رسانه‌های نوظهور است که به دلیل ضریب نفوذ بالا، جذابیت و سرعت انتقال اطلاعات مورد بهره‌برداری بسیاری قرار می‌گیرد. مفهوم منجی‌گرایی به سبب مورد سوال بودن و نیز جذابیت برای مخاطبان، از نگاه رسانه‌های مختلف به ویژه رسانه‌های غربی دور نمانده است. در همین راستا مهدویت (منجی‌گرایی اسلامی) در سالیان اخیر توجه بسیاری به خود جلب کرده و رسانه‌های مختلف غربی در قالب‌های گوناگون خبری، تحلیلی، گزارشی و یا مستند به این موضوع پرداخته‌اند. این نوشتار با بررسی برخی از این نمونه‌ها در پایگاه‌های اطلاع‌رسانی و خبری-تحلیلی، به شیوه نگاه این رسانه‌ها به موضوع منجی‌گرایی - به ویژه مهدویت شیعی - پرداخته و جنبه‌های مثبت و منفی این نگاه را بیان می‌نماید علاوه بر آنکه تأثیرات مواردی همچون وقایع سیاسی و عقاید مذهبی را در این جریان تبلیغات رسانه‌ای بررسی می‌کند. در انتها نیز پیشنهادهایی جهت مقابله و تصحیح نگاه رسانه‌ای غرب ارائه می‌گردد.

کلیدواژه‌ها: مهدویت، پایگاه‌های اطلاع‌رسانی، فضای مجازی (اینترنت)، غرب

مقدمه

برای ورود به بحث رویکرد رسانه‌های غربی در موضوع موعود شیعه، ذکر چند نکته ضروری به نظر می‌رسد.

روشهای نوین اطلاع رسانی مجازی

با گسترش فناوری در سطح جهان، شیوه اطلاع‌رسانی اشکال جدیدی به خود گرفته است. اگر در زمانی نه چندان دور اخبار و گزارشها با تاخیری چند روزه و گاه چندماهه به صورت مکتوب منتقل می‌گردید، امروزه اخبار و تحلیلها در زمانی بسیار کوتاه از طریق شبکه‌های متعدد ماهواره‌ای و اینترنتی در سطح جهان مخابره می‌شود. این تاثیر تا بدان جا بوده که حتی برخی شیوه‌های قدیمی اطلاع‌رسانی منسوخ گردیده و بنگاه‌های خبررسانی مجبور به به‌کارگیری ابزارهای جدید شده‌اند. از میان ابزارهای نوظهور اطلاع‌رسانی، اینترنت جایگاهی ویژه و برجسته داشته و علی‌رغم نوظهور بودن گستره استفاده‌ای به وسعت جهان یافته است. دلایلی که استفاده از اینترنت به عنوان یکی از مهمترین ابزارهای اطلاع رسانی در عرصه جهانی را باعث شده‌اند عبارتند از:

- سرعت اطلاع‌رسانی بالا: اخبار و تحلیلها در کمترین زمان در عرصه وب قابلیت انتشار دارند.
- قابلیت دسترسی وسیع: هر فرد در هر جای جهان به صرف اتصال به شبکه پهناور جهانی امکان دسترسی به سایتها را دارد. این امکان هم برای مخاطبان اخبار و هم برای خبرنگاران و تهیه‌کنندگان محتوا، بستر تبادل گسترده اطلاعات را فراهم می‌سازد.
- چندرسانه‌ای بودن: با امکان رو به گسترش و فناوریهای جدید، اخبار و گزارشها در شکلهای مختلف داده‌ای همچون متنی، صوتی، تصویری، ویدئویی و ... قابلیت عرضه دارند.

- ماندگاری درازمدت: خبرها و گزارشات تولیدشده در زمانی طولانی در عرصه وب باقی مانده و قابلیت دسترسی دارند.
- هزینه پایین: بسیاری هزینه های تولید و پخش خبر با اینترنت حذف می شود.
- همگونی ابزار با اهداف: با گستردگی وسیع ابزارهای کنونی در فضای مجازی، اهداف موردنظر به سادگی قابل دستیابی است
- بستری مناسب برای پخش اخبار تایید نشده (شبهه و شایعه پراکنی و فریب)

مورد اخیر ممکن است نیاز به توضیح داشته باشد. عرصه اینترنت علی رغم گستره وسیع و سرعت بالا، می تواند بستری مناسب برای انتشار اخبار و گزارشهای نادرست هم باشد. دلیل این امر هم این است که در بستر اینترنت فیلتری جهت صحت سنجی مطالب انتشار یافته وجود ندارد و بنابراین ممکن است خبری نادرست یا تحریف شده به راحتی در سطح وسیعی توزیع و پخش شود. روشن است که پس از انتشار یک خبر اصلاح و حذف آن کاری سخت و گاه غیر ممکن است. این نکته عملاً باعث شده نتوان به این ابزار مفید، جنبه ای علمی و قابل اتکا داد و شاید به همین دلیل باشد که اینترنت هنوز جایگاه قابل اعتمادی به عنوان منبع دقیق اطلاعاتی پیدا نکرده است.

نگاهی تاریخی به توجه غرب به مهدویت

در طول تاریخ به ویژه دو صده اخیر جهان غرب به موضوع مهدویت و جایگاه آن در اسلام و میان مسلمانان توجه خاص نشان داده است. دلیل این توجه معمولاً به دو امر بازگشت داشته است؛ اول واقعه ای تاریخی که توجه حکومتها یا جوامع علمی غرب را به این مفهوم و مفاهیم مرتبط با آن جلب نموده است. دلیل دوم هم موج حاصل از اوج گیری علاقه دانشمندان غربی به شرق و مردمان آن بوده و در این زمینه برخی دانشمندان غربی را به سمت و سوی ادیان شرق از جمله اسلام کشانده و علاقمندان را در این حیطه وارد نموده است. ماحصل این توجه کتابهای چندی است که مستشرقین به طور مستقل و یا در ضمن کتب دیگر در زمینه مهدویت در اسلام منتشر کرده اند.

به عنوان مثال می‌توان به جریان محمد احمد سودانی و قیام وی در سال ۱۸۸۵م - ۱۳۰۲ ه.ق اشاره نمود. این واقعه که در شمال آفریقا و در میان مناطق مستعمره کشورهای اروپایی به وقوع پیوست، توجه اروپاییان را به موضوع مهدویت کشانید تا بدانجا که دانشگاه سوربن فرانسه جیمز دارمستتر محقق شرق‌شناس خود را مامور نمود تحقیقی در این عقیده انجام دهد و ماحصل سخنرانیها و مقالات وی در این موضوع در کتاب "The Mahdi, Past & Present" به چاپ رسید.^۱

البته علاقه و توجه غرب به موضوع مهدویت تا چندی پیش محدود به جوامع علمی بود و به طور ویژه بستر عمومی غرب به موضوع مهدویت توجه چندانی نشان نمی‌داد. با ظهور انقلاب اسلامی در کشور ایران، توجه غرب دوباره به سمت و سوی علل و عوامل این انقلاب معطوف گشت و در این میان بحث مهدویت به عنوان یکی از عوامل تاثیرگذار در این موضوع مطرح شد. از آنجا که غرب با ظهور انقلاب اسلامی در ایران منافع خود را در خطر می‌دید در صدد برآمد اولاً از صدور آموزه‌های عقیدتی و انقلابی ایران به خارج از مرزها خودداری کند و ثانیاً این آموزه‌ها را تهدیدی مهم برای غرب و حتی کل جهان نشان دهد. برای اثبات این کلام کافی است نگاهی به فیلم "نوستراداموس، مردی که فردا را دید"^۲ بیندازیم. در این فیلم که تنها یک سال پس از وقوع انقلاب ساخته شد، اسلام و به ویژه رهبر اسلامی که خلافتی جهانی را به وجود می‌آورد، فردی خونریز و دشمن بشریت معرفی می‌شود.

این روند همگام با گسترش رسانه‌های ارتباطی در سطح جهان ادامه یافت تا آنکه همزمان با جریانات اسلام‌ستیزی در سالهای اخیر به ویژه پس از واقعه ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ شکل جدیدی به خود گرفت. در این سالها ما با نمایش شکل جدیدی از اسلام در میان طالبان و گروه القاعده در سطح جهان مواجه می‌شویم که اسلامی خشن، متعصب، بی روح و مخالف ستیز را به عنوان نماد حقیقی اسلام به جهانیان عرضه می‌نماید. جالب است این روحیات که بر هر مخالفی حکم مرگ جاری می‌کند، پرچم سیاه را به عنوان علامت لشکر پیشگام مهدی، منجی آخرین مسلمانان عَلم می‌نماید و رهبر خود را به عنوان نمایی از آن شخصیت والا معرفی می‌کند. اگر ما به فرض نتوانیم و یا نخواهیم

ایجاد و قدرت گرفتن چنین گروهی را به دست غربیان بدانیم، نمی‌توانیم بر این واقعیت چشم خویش را ببندیم که نمایش این گروه کوچک به عنوان نماد تمامی مسلمانان در رسانه‌های غربی بدون قصد و غرض نبوده است.^۳

در سال ۲۰۰۵ همزمان با برخی تحولات سیاسی و تشکیل دولت جدید در ایران، ما با نگاه جدیدی به مقوله مهدویت در غرب مواجه می‌شویم. علت این توجه سخنرانی رییس جمهور ایران در سازمان ملل در آن سالها و پرداختن گسترده به مهدویت و منجی‌گرایی از آن تریبون بوده است. با توجه به مطرح شدن این واژه در سطحی جهانی رسانه‌های غربی باب جدیدی برای معرفی این مفهوم با رویکردی خاص به مخاطبان خود بر می‌آیند که ما ادامه این روند را به طور متعدد در سالیان اخیر نیز مشاهده می‌کنیم. این روند پس از ظهور جریان‌ات بیداری اسلامی در خاورمیانه و به ویژه پس از رخدادهای سوریه شکل خاص‌تری نیز به خود گرفته است. شاید بدون اغراق بتوان گفت فارغ از شیوه طرح این مبحث در زمان حاضر، هیچگاه چنین توجهی در سطح جهان به مفهوم منجی‌گرایی اسلامی و مهدویت نشده است.

بررسی نمونه‌ها

نمونه‌های بسیاری برای موارد ذکر شده در بالا در پایگاه‌های اطلاع‌رسانی غرب در سالیان اخیر وجود دارد که ذکر و تحلیل تمامی آنها مجال وسیع می‌طلبد که از حوصله این نوشتار خارج است. بنابراین مناسب است با دسته‌بندی شیوه‌های نمایش و تبلیغ منجی‌گرایی اسلامی در این پایگاه‌ها، در ذیل هر دسته نمونه‌هایی ذکر شود و بقیه موارد به مجال دیگر موکول گردد.^۴

الف- معرفی نادقیق:

در این شیوه رسانه بر آن است در موضوعی که برای مخاطب نامانوس و جدید است، اطلاعاتی ارائه نماید. اگرچه اصل کار مطلوب و از وظایف رسانه‌هاست ولی معمولاً دو عامل سبب می‌شود این اطلاعات چهره حقیقی مفهوم مورد بحث را به نمایش نگذارند.

۱- منابع اطلاعاتی که رسانه برای شناخت و معرفی مفهوم جدید به آن رجوع کرده و اطلاعات خود را به آن اسناد داده است، از نظر دقت، صحت و اعتبار حائز اهمیت بالایی است. طبیعی است بدون استناد به منابع دقیق و دست اول نمی‌توان انتظار ایجاد تصویری صحیح از موضوع ارائه نمود.

۲- نگاه و عقیده نویسنده، تهیه‌کننده و دیگر عناصر رسانه در تهیه اطلاعات در موضوع مورد نظر اهمیت بسیاری دارد. اگرچه در روند اطلاع‌رسانی پیش‌فرضها و ذهنیت‌ها نباید در شناخت و معرفی مفهوم دخیل باشند، ولی معمولاً چنین نیست و دیدگاه تولیدکنندگان در روند اطلاع‌رسانی تاثیرگذار است.

مثالی که در این قسمت ارائه می‌گردد مربوط به سایت‌های دایره‌المعارف‌های معروف آنلاین همچون ویکیپدیای انگلیسی^۹ و یا بریتانیکا^{۱۰} است. دایره‌المعارف ویکیپدیا که در میان دایره‌المعارف‌های تحت وب رتبه نخست از نظر مخاطبان را داراست، در ذیل واژه "Mahdi" و ضمن مقاله‌ای نسبتاً طولانی به معرفی این مفهوم می‌پردازد. در این دایره‌المعارف واژه "مهدی" مفهومی آخرت‌شناختی و از پیشگویی‌های اسلام معرفی شده که در ۷ یا ۹ یا ۱۹ سال پیش از روز قیامت به همراه عیسی ظهور می‌کند و جهان را از بی‌عدالتی و بدیها و حکومت‌های ستمگرانه پاک می‌نماید. همچنین به اهمیت و پایه‌ای بودن این عقیده نزد شیعه و ارتباط آن با امام دوازدهم شیعه اشاره می‌شود. پس از آن در بخش‌هایی مجزا عقاید فرقه‌های مختلف اسلامی در مورد مهدی را شرح می‌دهد. در ارائه دکترین شیعه در باب مهدویت، به اساسی بودن این عقیده نزد شیعه اذعان می‌شود و در ادامه به نقل

از موثران مؤمن به رایج‌ترین علائم اشاره شده برای ظهور مهدی ع نزد شیعه اشاره می‌شود که عبارتند از:

- تقابل و جنگ مهدی ع با مسلمانانی که تنها در ظاهر مسلمانند ولی در واقع پایبندی به احکام و قوانین اسلامی ندارند.
- وقوع دو مرگ سرخ (خونریزی) و مرگ سفید (بلا و مرض) پیش از ظهور مهدی ع که دو سوم مردم جهان را هلاک می‌کند.
- ظهور دجال تک چشم، سفیانی و یمانی
- وقوع جنگی بزرگ در سوریه و نابودی آن
- وقوع مرگ و ترس در عراق و نیز ظهور آتش در آسمان

مدعیان مهدویت نیز بخش مهمی از این مقاله را تشکیل داده است که در این بخش به معرفی معروفترین افرادی که تحت این نام در جهان اسلام ظهور کرده‌اند، می‌پردازد.

در دایره المعارف بریتانیکا^۱ نیز "مهدی" را مفهومی آخرت‌گرایانه در اسلام می‌داند و در توصیف آن می‌نویسد:

"مهدی" اشاره به نجات‌بخشی مسیحایی می‌کند که جهان را از عدالت و انصاف پر می‌نماید، مکتب صحیح را اعاده می‌کند و عصر طلایی ۷ یا ۸ یا ۹ ساله در پایان جهان را راهبری می‌کند. قرآن (کتاب آسمانی مسلمانان) به او اشاره نکرده و اغلب در روایات غیر قابل اعتماد که از پیامبر اسلام نقل شده، به وی اشاره شده است. اگرچه در میان اهل سنت به ویژه متکلمین سنتی آنها سوالاتی در مورد مهدی مطرح شده ولی این عقیده، باوری اساسی نزد شیعه محسوب می‌شود... به نظر می‌رسد باور مهدویت در همان سده‌های نخستین پس از ظهور اسلام (قرن ۷ و ۸ میلادی) در میان پریشانی و تسلسل مکاتب و شورشهای سیاسی پیشرفت کرده باشد...

از دید نویسنده این مقاله در دایره المعارف بریتانیکا، اعتقاد به مهدی در زمانهای بحرانی مورد تاکید و توجه بیشتری قرار گرفته و از آنجایی که مهدی اعاده کننده قدرت سیاسی و طهارت مذهبی اسلام دانسته می شود، انقلابهای اجتماعی بسیاری در جوامع اسلامی از این عنوان برای خود بهره برده اند. در نقد و تحلیل مطالب فوق که در منابع دیگر نیز قابل مشاهده و پیگیری است، نکات زیر قابل توجه و تامل است:

۱. ارجاع بسیاری مقالات فوق به منابعی باز می گردد که نه توسط شیعیان و حتی مسلمانان بلکه توسط مستشرقین و روشنفکرانی نگاشته شده که نگاه خاص و مغرضانه در نوشتار آنها هویدا است. به عنوان بخش اسلام در لغتنامه مذاهب آکسفورد را اسقف سابق اورشلیم مدیریت می کند و یا بسیاری مقالات را در حیطه شیعه شناسی در دایره المعارفهایی از جمله بریتانیکا و دایره المعارف جهان اسلام مدرن، دکتر موژان مؤمن - که پزشکی بهایی است^۹ و با دانشگاه آکسفورد انگلیس همکاری می کند - می نگارد^{۱۰}. این نکته بسیار حائز اهمیت است که غرب با چه عینکی به معارف اسلامی و شیعه نگاه می کند.
۲. عدم ارائه مفاهیم اساسی در زمینه مهدویت و یا ارائه ناصحیح مطالب اساسی و در مقابل ارائه مطالبی بی اهمیت^{۱۱} نکته دیگری است که در این مقالات به طور واضح دیده می شود. به عنوان مثال کافی است به مواردی که به عنوان علائم ظهور امام مهدی ع در ویکیپدیا اشاره شده و یا تاکید هر دو دایره المعارف به مدعیان مهدویت توجه شود.
۳. مقاله ویکیپدیا گرچه جامعتر به بحث مهدویت نگر بسته ولی از چند منظر قابل تامل است^{۱۲}: اول آنکه بسیاری از قسمتهای مقاله - به ویژه مواردی که قابل بحث هستند - به صورت گذرا و با کمترین ارجاع بیان شده است که از آن جمله می توان به مدت زمان حکومت حضرت، شیوه قیام، علائم ظهور و ... اشاره نمود. در درجه دوم دیدگاه شیعه در این مقاله به صورتی افسانه ای و اسطوره ای معرفی شده است به طوریکه کمتر کسی با خواندن دیدگاه شیعه به طرف آن جذب شده و آن را حقیقی می انگارد.

۴. مقاله بریتانیکا از جهت گستردگی، ارجاعات و صحت مطالب درجه‌ای به مراتب ضعیفتر دارد و همانگونه که دیده می‌شود بیش از آنکه به اصل باور مهدویت پرداخته شود، به مدعیان و قیامهای صورت گرفته بر اساس این عقیده تاکید شده است و حتی اصل عقیده با ذکر عبارت "عدم اشاره قرآن و روایات معتبر به مهدی" مورد تشکیک واقع گردیده است.

لازم به ذکر است نمونه‌های فوق از آن جهت از دایره‌المعارفها انتخاب گردید که معمولاً رجوع اولیه هر محقق ناآشنا به مفاهیم، به این منابع و سایتهاست و طبیعی است نگاه این نوشته‌ها به مفاهیم در ذهن مخاطب نقش خواهد بست. متأسفانه ضعف دو مورد ذکر شده در ابتدای این بخش - عدم ارجاع به منابع دست اول و دخالت عقاید نویسندگان در معرفی مفهوم - در مثالهای ذکر شده مشهود می‌باشد.

ب- اطلاع رسانی هدفمند:

در این شیوه سعی می‌شود در قالب خبر و تحلیل در موضوعی سیاسی، اجتماعی و ...، بحث دیگر مرتبط با آن موضوع که تاحدی برای مخاطب آشناست، توصیف شود. در این روش توصیفی معمولاً دقت علمی و جامعیت - سهواً یا عمدتاً - لحاظ نمی‌شود و به عکس معمولاً با توجه به حال و هوای خبر تنها به جنبه‌های مرتبط پرداخته شده و صحت آن مفروض دانسته می‌شود.

این شیوه در بسیاری اخبار و گزارشها و تحلیلهایی که به نحوی مرتبط با مهدویت است، قابل مشاهده است به عنوان نمونه به دو مورد زیر دقت نمایید:

۱. شبکه خبری و اطلاع رسانی نیوزویک در خبری که به مناسبت جشنهای میلاد امام عصر علیه السلام در ایران و قم برگزار می‌گردد، نوشته است:

شیعیان معتقدند که امام مهدی - دوازدهمین امام از نژاد محمد پیامبر - زنده است ولی از انتهای قرن نهم در خفا نگهداری می‌شود و او باز نخواهد گشت مگر وقتی که فساد و ظلم به نقطه اوج خود برسد... به دلیل در اقلیت بودن میان مسلمانان از نظر عقیده، شیعیان به

طور تاریخی تحت انقیاد و ستم اهل سنت بوده‌اند لذا به امامانشان با نگاه افرادی جنگجو برای عدالت و در مقابل ظلم و ستم می‌نگرند. این دیدگاه تعیین کننده‌ای است که امروز کلاس سیاسی ایران را تشکیل داده است.^{۱۳}

همانگونه که در متن بالا مشاهده می‌شود، از نظر این نوشته شیعیان بدین دلیل منتظر امام مهدی ع هستند که سالها در اقلیت بوده و بدین دلیل چنین عقیده و آرزویی دارند.

۲. شبکه خبری هافینگتون پست در گزارشی که در مورد مقایسه دیدگاه آخرالزمانی اسلام و مسیحیت تهیه نموده است^{۱۴}، ابتدا دیدگاه مسلمانان و مسیحیان در مورد آخرالزمان را دارای شباهتی شگرف می‌داند؛ گرچه انتهای هر دیدگاه را متفاوت از هم تلقی می‌نماید. در ادامه این گزارش به نقل از یکی از دانشمندان غربی، دیدگاه اسلامی در مورد آخرالزمان را برگرفته از دیدگاه مسیحیان معرفی می‌کند:

دیوید کوک، متخصص آخرالزمان اسلامی و دانشیار دانشگاه رایس می‌گوید: صاحب‌نظران کنونی مسائل آخرالزمانی در میان مسلمانان با کپی برداری از همتایان مسیحی خود مانند هال لیندسی، جری فالول و پت رابرتسون به تعیین تاریخ ظهور ضد‌مسیح (دجال) می‌پردازند. مطالعاتی از علمای مسلمان همانند آنچه در کتاب دانیال، حزقیل و مکاشفات یوحنا آمده، صورت گرفته است و تنها تفاوت آن مطالعات با این نوشته‌ها این است که آدمهای خوب آن مسلمان هستند و نه مسیحی!

این پایگاه خبری در ادامه به بخشی از اعتقادات اسلامی نسبت به آخرالزمان اشاره کرده و به اعتقاد مسلمانان به همراهی عیسی ع با مهدی ع می‌پردازد:

بنابر احادیث اسلامی، عیسی با شخصیتی به نام مهدی همراه می‌شود و با کمک او بر شیطان غلبه کرده و جهان را از لوث فساد و بی‌عدالتی پاک می‌سازد. مطابق نظر دیوید کوک، برخی مسلمانان که نقش محوری آخرالزمانی عیسی ع را خوش ندارند، نقش محوری نجات

بخشی را به مهدی می‌دهند. این دیدگاه در میان شیعیان به ویژه شیعیان دوازده امامی در ایران بسیار قوی است.

همانگونه که مشاهده می‌شود گرچه روال گزارش‌دهی این پایگاه خبری ظاهراً صحیح و برگرفته از نظرات پژوهشگران است ولی چینش کلام به صورتی تنظیم شده که اولاً دیدگاه آخرالزمانی اسلام متأثر و برگرفته از کتاب مقدس مسیحیان تلقی شود و ثانیاً چنین القا شود که میان علمای اسلامی در مورد منجی اختلاف شدیدی بوده و در این میان تنها شیعیان - و به ویژه ایرانیان - هستند که به نقش محوری و اصلی مهدی ع به عنوان منجی اصلی باور دارند.

ج- ایجاد ترس در قالب خبر:

در این شیوه شبکه اطلاع‌رسانی از ابتدا مهدی ع را موجودیتی خطرناک و آسیب‌زا برای صلح و امنیت جهان به ویژه کشورهای غربی معرفی می‌کند و از آنجا که آرمان عدالت خواهانه و صلح‌مدار امام مهدی ع با این امر تضاد دارد، معمولاً برای اثبات چنین فرضی شبکه اطلاع‌رسانی به خبرسازی و تحلیل هدفمند روی می‌آورد. نمونه اینگونه رویکرد رسانه ای هر از چندگاهی به ویژه در مناسبتی که ندای منجی‌خواهی در کشوری اسلامی به پا می‌شود و یا کشوری همچون ایران به فن‌آوری نوینی دست می‌یابد، به طور مکرر دیده می‌شود. به عنوان نمونه به دو مورد زیر توجه نمایید:

۱. سایت اطلاع‌رسانی WorldNetDaily^{۱۵} که مجله معروف FrontPage را منتشر می‌کند، در قالب خبری تحلیلی^{۱۶} به بررسی پیشرفتهای اخیر ایران در فن‌آوری‌های مختلف از جمله فن-آوری هسته‌ای می‌پردازد و چنین می‌نویسد:

رهبر عالی ایران، آیه‌الله خامنه‌ای جلسات مخفیانه مختلفی با مشاوران نظامی و اقتصادی خود در روزهای گذشته برگزار کرده است تا امکان جنگ با ایالات متحده را بررسی نماید... چنانچه از {آیه الله} خامنه‌ای شنیده شده ظهور آخرین منجی موعود اسلامی - دوازدهمین امام شیعیان امام مهدی - نزدیک است و اقدامات ویژه‌ای برای حفاظت از رژیم ایران در رخدادهای آینده لازم است. مهدی بنابر عقاید شیعیان در زمان آرماگدون ظهور خواهد نمود.

همانگونه که دیده می‌شود این خبر بدون اشاره به هیچ منبع خبری قابل اعتماد، ادعا می‌کند ایران در حال آماده‌سازی جنگ با کشورهای غربی است و این امر را به ظهور امام مهدی ع مرتبط می‌داند. ادامه خبرسازی این شبکه اطلاع رسانی جالب توجه است:

بنا به گزارشات رسیده، نیروهای گزینش شده سپاه پاسداران و بسیج تحت نیروی ویژه‌ای با نام "سربازان امام مهدی" آموزش دیده‌اند و مسئولیتهای امنیتی و حفاظت از حکومت ایران از شورشها را بر عهده داشته‌اند. به بسیاری نیروهای سپاه پاسداران و بسیج گفته شده است که امام دوازدهم اکنون بر روی زمین است و در جریان پیروزی حزب الله بر اسرائیل در سال ۲۰۰۶ به یاری حزب الله آمده و به زودی پس از آماده شدن محیط، حضور خود را به صورت عمومی علنی خواهد کرد.

همانگونه که مشاهده می‌شود نویسنده خبر فوق با ترکیب خبرهایی از منابع نامشخص با اطلاعاتی نادرست سعی در ایجاد ترس و وحشت از ایران و امام مهدی ع دارد تا بهره‌برداری موردنظر خود را از آن کسب نماید. توجه به این نکته خالی از لطف نیست که نویسنده متن فوق فردی با نام مستعار رضا خلیلی است که ادعا شده عضو سابق سپاه پاسداران بوده که در دهه ۸۰ و ۹۰ به عنوان عامل سیا در ایران جاسوسی می‌کرده^{۱۷} و کتاب "زمانی برای خیانت"^{۱۸} خاطرات این دوران است که در سال ۲۰۱۰ انتشار یافته است.

۲. در گزارش دیگری^{۱۹} که در سایت شبکه CBN انعکاس یافته، ادعا می‌شود ایران به دنبال کشتار و نابودی سراسری است و علت این کار تسریع در آمدن امام مهدی ع است:

مسلمانان شیعه - از جمله رییس جمهور ایران- بر این باورند که نجات دهنده اسلامی که با نام مهدی شناخته شده در انتهای تاریخ ظهور خواهد کرد. آنها معتقدند که مهدی در زمانی که هرج و مرج، قتل عام و پریشانی عالم را فراگرفته، ظهور می‌کند. بنابر گفته جوئل روزنبرگ یکی از نویسندگان برگزیده نیویورک تایمز، مسلمانان شیعه اعتقاد دارند با آمدن این منجی اسلام در آخرالزمان، تمدن یهودی-مسیحی که تاکنون شناخته‌ایم نابود می‌شود،

غیر مسلمانان مجبور به پذیرش اسلام شده و در غیر این صورت اعدام می‌شوند و حکومت واحد اسلامی در سراسر جهان تحت نام خلافت تشکیل خواهد شد. بنابر نظر روزنبرگ احمدی‌نژاد رییس جمهور ایران معتقد است که خدا او را انتخاب کرده است تا جهان را برای آمدن مهدی آماده سازد و او می‌تواند ظهور مهدی را با ایجاد آشوب و هرج و مرج جهانی تسریع کند.

روش تنظیم خبر و گزینش مطالب نوشته فوق - که به صورتهای گوناگونی در رسانه‌های مکتوب و تصویری با همین ادبیات تکرار شده است - با این هدف صورت گرفته که عقاید شیعیان - در مورد آماده‌سازی جهان برای ظهور امام عصر ع و دعا برای تعجیل فرج ایشان - و تلاشهای ایران در زمینه - های علمی و فن‌آوری به این شکل معنا شود که ایران در پی ایجاد هرج و مرج در کل جهان و از بین بردن تمدن یهودی - مسیحی است و منشا این دیدگاه، باور به امام مهدی ع نزد ایرانیان است.

د- مشابهت دهی با نمونه منفی:

در این شیوه مفهوم در قالب مثالی عینی - البته از نوع منفی - ارائه می‌شود که مخاطب با ملاحظه نمونه منفی معرفی شده، از مفهوم دل‌زدگی پیدا کند. این نوع معرفی به طور وسیع در معرفی مهدی عج در رسانه‌های غربی به کار می‌رود. برای اثبات این مطلب کافی است نگاهی به تبلیغ طالبان و بن لادن به عنوان یکی از نمونه‌های عینی کسی که مسلمانان انتظار آمدن چنین کسی را دارند، بیندازیم. به عنوان مثال سایت اطلاع رسانی WMD در مطلبی با عنوان "آیا بن لادن همان مهدی است؟" با اشاره به پیامی تصویری از بن لادن به موضوع مهدویت می‌پردازد^{۲۰}:

متخصصان اطلاعات نظامی ایالات متحده در حال بررسی یک ویدیو کلیپ از اسامه بن لادن هستند که در آن نوشته‌ای در پشت سر وی نوشته شده است: "المهدی المنتظر". هیچ کس از افرادی که ویدیو را دیده‌اند به مفهوم واقعی این نوشته اطمینان ندارند ولی احادیث - که مجموعه‌ای از نوشته‌های مقدس اسلامی است که نقش مکمل قرآن را دارد - پیشگویی کرده - اند که شخصیتی مسیحایی در آخرین روزهای تاریخ ظهور می‌کند. این "مهدی" همراه با

عیسی مؤمنان را برای پیروزی علیه کافران رهبری می‌نماید. ابهام کارشناسان در مورد این ویدیو این است که آیا بن لادن خود را به عنوان مهدی تلقی می‌کند یا شخص دیگری را برای ظهور و قیام انتظار می‌کشد.

این گزارش در ادامه به تشابهات ادعایی بن لادن با مهدی از نظر روایات می‌پردازد:

جالب توجه آنکه پس از سال ۲۰۰۱ {و حملات یازده سپتامبر این سال} بن لادن با نام "اسامه بن محمد بن لادن" پیامها را امضا می‌کند و این اهمیتی آخرالزمانی به رهبر طالبان می‌دهد چراکه احادیث نام مهدی را برگرفته از نام پیامبر {اسلام} می‌دانند. در حالی که برخی تحلیلگران اسلامی انتظار دارند بن لادن خود را به عنوان "خلیفه" معرفی کند، برخی معتقدند ممکن است بن لادن جهت کسب موفقیت منطقه ای بیشتر خود را قدرتمندترین عنوان اسلامی یعنی مهدی معرفی کند... اگر چنین ادعایی در جهان اسلام مورد پذیرش قرار گیرد، دیگر آمریکا نمی‌تواند ادعا کند تنها با تروریسم مبارزه می‌کند بلکه در واقع یک درگیری مذهبی جهانی ایجاد خواهد شد.

در متن فوق ادعا شده برخی تشابهات بین بن لادن و مهدی وجود دارد که ممکن است بن لادن از این تشابهات برای ادعای مهدویت بهره گیرد. معرفی بن لادن به عنوان نمونه عینی منجی اسلامی با عنایت به چهره بسیار منفور وی نزد غربیان به وضوح درصدد جهت دهی نگاه مخاطبان این رسانه‌ها به سمتی است که نه تنها علاقه ای برای آشنایی با این مفهوم اسلامی پیدا نکنند بلکه از همان ابتدا موضعی تقابلی با آن داشته باشند.^{۲۱}

نتیجه

با توجه به شدت یافتن رویکرد تهاجمی غرب و رسانه‌های غربی علیه مهدویت در سالیان اخیر، بررسی و اتخاذ راهکارهایی مناسب جهت مقابله با این تهاجم ضروری است. این راهکارها می‌بایست در ابتدا مخاطبان این رسانه‌ها را از خبرسازیه‌ها و سیاه‌نمایی‌ها مصون نماید و در مرحله بعد به حضور فعالانه در زمین دشمن و مطرح ساختن باورهای صحیح بیانجامد. بر این اساس راهکارهای زیر جهت مقابله با این هجمه فراگیر قابل پیگیری است:

۱. تقویت عقاید و باورهای دینی: سطحی بودن، عدم جامع‌بینی، تطبیق نداشتن با مسائل روز و عدم توان پاسخگویی به هجمه‌های جدید از جمله مشکلاتی است که در میان طرفداران مکتب حق قابل مشاهده است و از همین روزه‌هاست که دشمن بهره‌برداری می‌نماید. در اولین قدم متصدیان مذهبی و سیاسی می‌بایست به تقویت باورهای دینی در خود و مردمان خویش پردازند. تنها با تکیه بر باوری صحیح و مستحکم می‌توان در برابر حملات دشمن ایمن بود و الگوی بی بدیل شیعه برای نجات جهان را به جهانیان معرفی نمود.
۲. رصد اردوگاه دشمن: دشمن در عرصه‌های مختلف به مقابله با عقیده مهدویت می‌پردازد و از همه توان رسانه‌ای خویش در این زمینه بهره می‌برد. بدون آشنایی با فعالیت‌های دشمن نمی‌توان دید صحیحی از شیوه و شدت عمل وی داشت و طبعاً برخورد متناسبی صورت نخواهد گرفت. رصد رسانه‌های مکتوب و غیر مکتوب، فضای مجازی و حتی محیط‌های عمومی و آکادمیک، راهبرد و نقشه راه جهت اصلاح روشها و برخورد مدبرانه با تهاجم دشمن است.
۳. پاسخگویی و روشننگری روزآمد: متأسفانه علی‌رغم وجود منابع غنی و عقاید محکم، پاسخگویی به شبهات و تهاجمات دشمنان مهدویت همگام با هجمه‌ها نبوده و اثر مطلوب را نداشته است. شاید یکی از اصلی‌ترین علل این امر تناسب نداشتن پاسخها با شبهات و یا عدم تبیین عقاید به

زبان روز است. این کار افرادی عالم و زبده را می‌طلبد تا باورهای صحیح را با زبان روز و مخاطب خاص آن تبیین نموده و در اختیار رسانه‌ها قرار دهند.

۴. حضور رسانه‌ای قوی: گرچه غالب رسانه‌های تاثیرگذار جهان در اختیار کشورهای غربی است ولی هنوز می‌توان با حضوری قوی در رسانه‌های آزاد و فراگیر و نیز تقویت رسانه‌های خودی به انتشار و تبلیغ باورهای صحیح در زمینه مهدویت پرداخت. این امر به ویژه در فضای مجازی که عرصه‌ای فراگیر و تا حد بالایی آزاد و کم هزینه است، حائز اهمیت می‌باشد.

منابع و پی‌نوشت‌ها:

- ۱- این کتاب در ایران با نام "مهدی از صدر اسلام تا قرن سیزدهم" ترجمه شده و موجود است.
- ۲- Nostradamus, The Man Who Saw Tomorrow (۱۹۸۱); <http://www.imdb.com/title/tt۰۰۸۱۱۰۹>
- ۳- در بخش‌های بعدی مقاله، به نمونه‌ای از این سوء استفاده اشاره خواهد شد.
- ۴- لازم به ذکر است با توجه به موضوع مقاله نمونه‌های مطرح شده صرفاً از پایگاه‌های اطلاع رسانی ذکر گردید و از موارد متعدد دیگر به خصوص در کتب و شبکه‌های ماهواره‌ای خودداری گردید.
- ۵- <http://en.wikipedia.org>
- برای بررسی بیشتر عملکرد، اهداف و موفقیت‌های این دایره المعارف رایگان اینترنتی می‌توانید مقاله‌ای با نام "پرونده‌ای برای ویکی‌پدیا" که در آدرس <http://forum.pr.world.com/showthread.php?t=۱۳۲۱۴۴> زیر آمده مطالعه نمایید:
- ۶- <http://britannica.com>
- ۷- <http://en.wikipedia.org/wiki/Mahdi>
- ۸- <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/۳۵۸۰۹۶/mahdi>
- ۹- http://fa.wikipedia.org/wiki/موزان_مومن
- ۱۰- http://bahaikipedia.org/Moojan_Momen (دایره المعارف عقاید و آیین بهائیت)
- ۱۱- مانند ارائه مقاله‌ای که نام نویسنده آن امام عصر ع درج شده بود.
- ۱۲- ویکی‌پدیا شعارهایی همچون بی‌طرفی، انصاف، اثبات‌پذیری و آزاد بودن را یدک می‌کشد ر ک: <http://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:About>
- ۱۳- "For Iran's Shiites, a Celebration of Faith and Waiting", www.nytimes.com/۲۰۰۷/۰۸/۳۰/world/middleeast/۳۰imam.html
- ۱۴- Daniel Burke, "Muslim Views Of The Apocalypse", http://www.huffingtonpost.com/۲۰۱۳/۰۲/۰۷/muslim-views-of-the-apocalypse_n_۲۶۳۵۸۳۹.html
- ۱۵- <http://www.wnd.com>
- ۱۶- Reza Kahlili, "Iran preparing now for Armageddon", <http://www.wnd.com/۲۰۱۲/۰۱/iran-preparing-now-for-armageddon/>
- ۱۷- <http://atimetobetray.com/about>
- ۱۸- Reza Kahlili, "A Time to Betray", Threshold Editions, ۲۰۱۰.

^{۱۹} - - , "The Mahdi: Why Iran is Seeking Global Destruction",

<http://www.cbn.com/cbnnews/world/۲۰۱۰/October/The-Mahdi-Why-Iran-is-Seeking-Global-Destruction>

^{۲۰} - - , " Is bin Laden the 'Mahdi'?", <http://www.wnd.com/۲۰۰۳/۰۹/۲۰۶۶۳/>

^{۲۱} - مشابه این شیوه در رسانه های دیگر و از جمله کتابها می توان مکررا مشاهده نمود به عنوان مثال اگر به کتاب "مهدی: مسیحای به سرقت رفته" که توسط رون کانترل نوشته شده نظری بدوزیم عکس بن لادن بر روی جلد آن نمایان است.

سپیده سحر